

A photograph of four young women sitting around a table, engaged in a discussion. They are looking at a laptop screen. The image has a blue tint. The text is overlaid on the image.

Flere lærlinger i staten

Handlingsplan for Kultur- og likestillingsdepartementet

Mars 2022

Forord

Det er behov for **fagarbeidere** i Norge for å bygge den moderne velferdsstaten og en industri i verdenstoppen. Antall lærlinger i staten er lavt sammenlignet med privat sektor og flere offentlige virksomheter har ikke lærlinger.

Beregninger fra SSB viser at Norge vil mangle arbeidstakere med yrkesfaglig bakgrunn i årene som kommer. Samtidig står det hvert år en gruppe ungdom uten lære plass. Mangel på lære plasser er et hinder for at flere kan få fag- eller svennebrev og fullføre sin videregående opplæring.

I **Hurdalsplattformen** gjør regjeringen det klart at den vil sikre lære plass for alle ungdommer som er kvalifisert etter vg2, i samarbeid med fylkeskommunene og arbeidslivet. Dette skal sikres gjennom flere tiltak.

Regjeringen har også innført nye **fellesføringer** som gjelder for alle statlige virksomheter fra 2022. Virksomheter med mer enn 75 ansatte skal til enhver tid ha minst en lærling, og større virksomheter bør ha ambisjon om flere enn en lærling.

Høsten 2021 har det vært gjennomført et **pilotprosjekt** med mål om å øke inntaket av lærlinger i statsforvaltningen (departementer og underliggende virksomheter). Prosjektet har resultert i handlingsplaner i fem departementsområder med tiltak for å øke antall lærlinger i departementene og underliggende virksomheter.

Tiltakene i handlingsplanene skal iverksettes i det enkelte departementsområdet våren 2022.

Kultur- og likestillingsdepartementet **ønsker å styrke vår pådriverrolle overfor og i samarbeid med våre underliggende virksomheter** ved og ta i bruk flere virkemidler med mål om å øke inntaket av lærlinger i vårt departementsområde.

Jeg legger med dette frem handlingsplanen for å øke antall lærlinger innenfor vårt departementsområde.

Kristin Berge
departementsråd
Kultur- og likestillingsdepartementet

Hva er lærlingordningen?

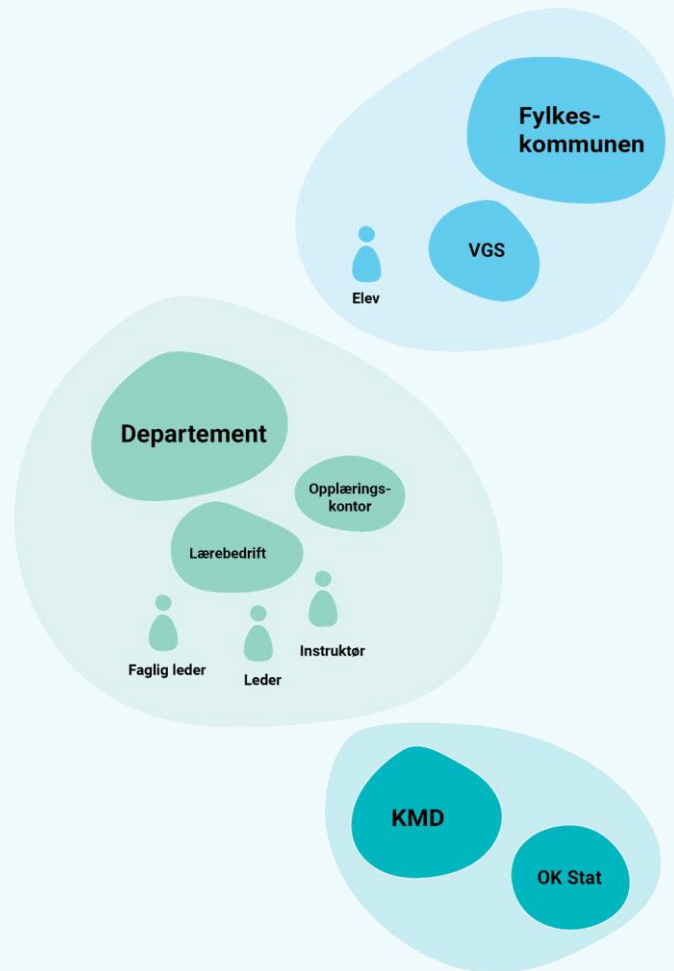
Fylkeskommunene har ansvar for all videregående opplæring i Norge. Det omfatter både fagopplæring og opplæring i bedrift. **Kommunal- og distriktsdepartementet** har det overordnede ansvaret for arbeidsgiverpolitikken i staten, for felles tiltak som gjelder alle statlige virksomheter og ansatte, samt å utvikle virkemidler som understøtter forvaltningsutviklingen.

Å være **lærling** betyr å utdanne seg til et yrke ved å jobbe i en bedrift. I bedriften får lærlingen både opplæring og praksis i et fag som leder frem til et bestemt yrke. I læreperioden er lærlingen ansatt i bedriften.

En **lærebedrift** er en offentlig eller privat virksomhet som er godkjent av fylkeskommunen for å ta inn lærlinger, lærekandidater og kandidater for fagbrev på jobb. Det er mulig å være lærebedrift i flere fag.

Faglig leder har ansvaret for opplæringen og skal se til at opplæringsloven med forskrifter blir fulgt i læretiden. **Instruktøren** er den som følger opp og hjelper lærlingen i det daglige arbeidet.

For å kunne ha en lærling, må statlige virksomheter være medlem av et **opplæringskontor** som støtter virksomheten i arbeidet med lærlingen. OK stat er et statlig tverrfaglig opplæringskontor underlagt DFØ som har ansvar for det statlige tariffområdet.

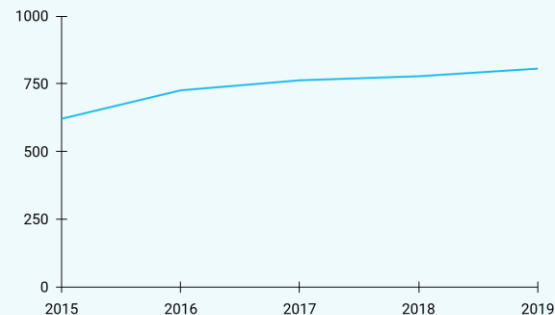
Hvor mange lærlinger er det i staten?

I 2019 var det om lag 2 700 lærlinger i statlig sektor, som er 6 prosent av alle lærlinger i Norge. I overkant av 1000 av disse lærlingene var ansatt i statlige virksomheter, det vil si departementer og underliggende virksomheter. Utviklingen viser at antall lærlinger i statlige virksomheter økte ganske markant fra 2015 til 2016, men har siden hatt en mer moderat vekst, se figur 1.

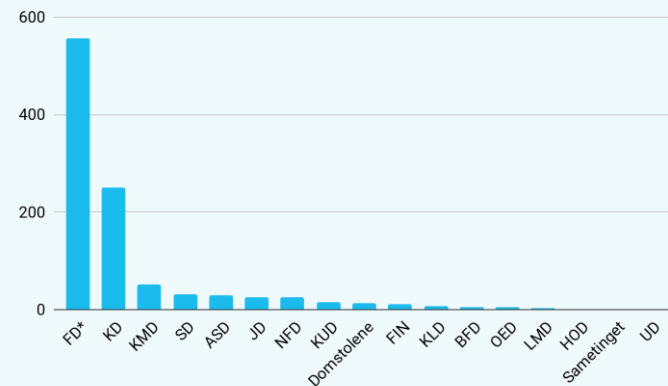
Samlet sett er det 199 statlige virksomheter, hvor i underkant av halvparten har lærlinger. Fordelingen av lærlingene etter departementsområder er nokså ujevn, se figur 2.

I overkant av halvparten av alle lærlingene i statlige virksomheter er i Forsvarsdepartementets (FD) område. Om lag en fjerdedel av lærlingene befinner seg i Kunnskapsdepartementets (KD) område, nærmere bestemt i UH-sektoren. Utover FDs og KDs områder, er det markant færre lærlinger i øvrige statlige virksomheter. Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) skiller seg litt ut ved at de har en del lærlinger i Departementenes service- og sikkerhetsorganisasjon (DSS). For øvrige departementsområder er antall lærlinger nokså lavt.

De største fagområdene, nær halvparten av lærlingen blant statlige virksomheter, er kontor- og administrasjonsfaget og IKT-servicefaget.

Figur 1 Antall lærlinger i statlige virksomheter

Figur 2 Antall lærlinger i statlige virksomheter fordelt på departementsområder

Antall lærlinger i vårt departementsområdet?

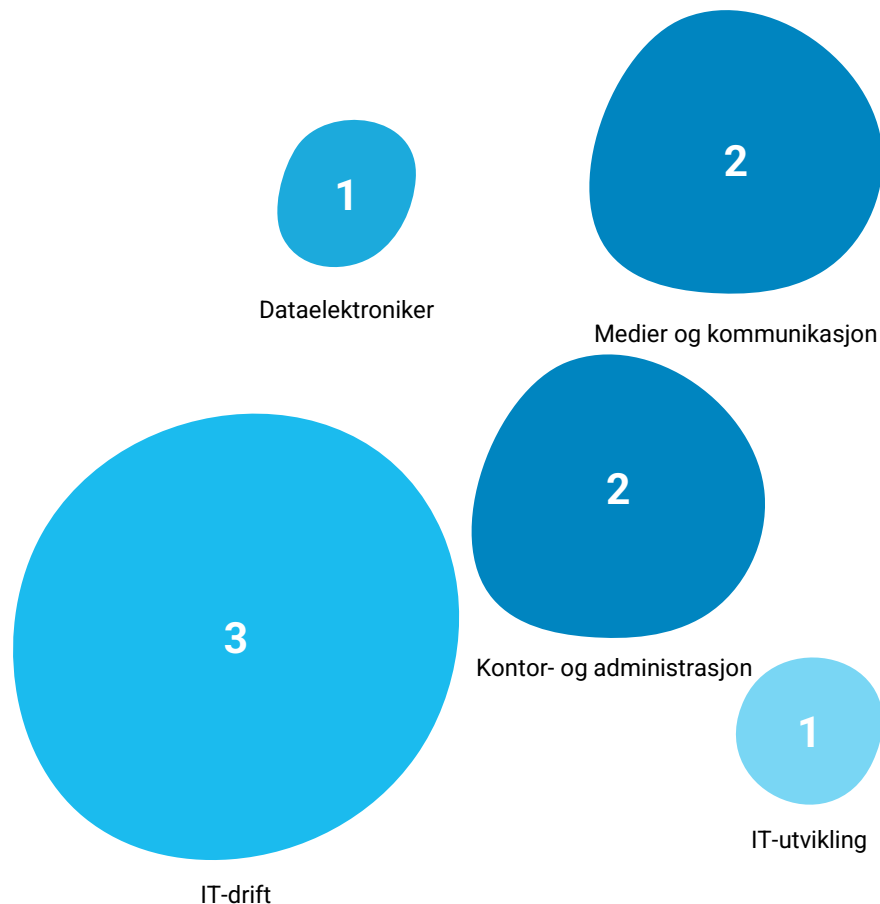
I departementsområdet til Kultur- og likestillingsdepartementet er det totalt **14 underliggende virksomheter med i overkant av 1 500 ansatte tilsammen**. Per januar 2022 hadde 5 av disse virksomhetene mer enn 75 ansatte mens 2 hadde om lag 75 ansatte.

I januar 2022 var det totalt **8 lærlinger** i departementsområdet fordelt på 5 virksomheter. I tillegg har Kultur- og likestillingsdepartementet 1 lærling innen kontor- og administrasjonsfaget.

Det var fleste lærlinger innen IT-drift og medie og kommunikasjon, jf. oversikt over fagområder til høyre.

Tidligere år har virksomheter i departementsområdet også hatt lærlinger i håndverksfag som blant annet kostymesyer og tømrer.

Hvilke fagområder har vi lærlinger i?

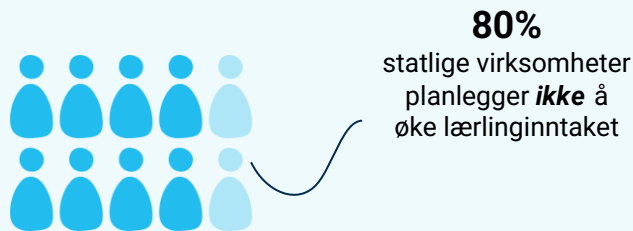
Hvilke utfordringer står vi overfor?

Behov for flere læreplasser og fagarbeidere

Mangelen på læreplasser har vært en utfordring i flere år. I 2020 fikk 25 prosent av søkerne ikke læreplass. Samtidig viser beregninger utført av SSB at Norge vil trenge flere med videregående fagutdanning i årene som kommer. NHO melder også at yrkesfaglige programmer (fagbrev) er det utdanningsnivået størst andel av NHO-bedriftene etterspør.

Lave ambisjoner for vekst i antall lærlinger

35 prosent av statlige virksomheter med over 100 ansatte har ikke fulgt opp styringskravet om å ta inn minst én lærling. Samtidig planlegger åtte av ti statlige virksomheter ikke å øke sitt lærlinginntak de nærmeste årene. Av de som planlegger å øke inntaket, er måltallene lave.

Høyere utdanning som en barriere

I staten er utdanningsnivået langt høyere enn i andre deler av arbeidslivet. Tre av fire ansatte i statlige virksomheter har høyere utdanning, mens innad i departementene er tallet nærmere 90 prosent. I privat sektor er det bedriftene som har mange fagarbeidere som rekrutterer flest lærlinger. Ifølge NIFU kan utdanningsprofilen i statlig sektor være en forklaring på få lærlinger i staten.

Rapporterte utfordringer blant virksomheter

Statlige virksomhetene rapporterer om manglende opplæringskapasitet og mangel på relevante arbeidsoppgaver for lærlingene. Det må ifølge NIFU ses i sammenheng med en utvikling over tid med fristilling av store tjenesteytende virksomheter, profesjonalisering og akademisering, samt konsekvenser av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen (ABE).

Kilder:

Høst, H. og Skålholt, A. (2020) *Potensialet for lærlinger i statlige virksomheter*. NIFU-rapport 2020:11, Cappelen, Å., Dapi, B., Gjefsen, H.M. og Stølen, N.M. (2021) *Framskrivninger av arbeidsstyrken og sysselsettingen etter utdanning mot 2040*. SSB rapport 2020/41. Rørstad, K., Børing, Pål og Solberg, E. (2021) *NHOs kompetansebarometer 2020*. NIFU rapport 2021:4.

Det er igangsatt flere initiativ som omfatter lærlinger i staten

Strategi for å øke antall lærlinger i staten

I 2015 ble det utarbeidet en strategi som skisserte tiltak for å øke antall lærlinger i staten. OK stat ble etablert som et opplæringskontor, og det ble innført krav om at statlige virksomheter må være medlem av et opplæringskontor for å ha lærling. Det ble også satt som krav at alle virksomheter med over 100 ansatte må ha minst én lærling.

Nye fellesføringer fra 2022

I 2022 er det nye fellesføringer som gjelder for alle statlige virksomheter. Antall lærlinger skal stå i et rimelig forhold til virksomhetens størrelse. Virksomheter med mer enn 75 ansatte skal til enhver tid ha minst en lærling, og større virksomheter bør ha ambisjon om flere enn en lærling.

Arbeidsgiverstrategi 2020-2023

Statens arbeidsgiverpolitikk gir rammer for utøvelsen av arbeidsgiverfunksjonen i de statlige virksomhetene. Det overordnede målet med strategien er at arbeidsgiverpolitikken skal bidra til at statlige virksomheter oppfyller sine samfunnsoppdrag, gjennom å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere.

Samfunnskontrakt flere lære plasser

Partene i arbeidslivet og nasjonale myndigheter har opprettet en samfunnskontrakt for flere lære plasser som ble fornyet for perioden 2022-2026. Partene er enige om å jobbe for at alle som er formelt kvalifisert, skal sikres en lære plass. Formelt kvalifisert er den som oppfyller vilkårene for formidling til opplæring i bedrift etter gjeldende lov og forskrifter.

Hurdalsplattformen

Regjeringen har gjort det klart at den vil sikre lære plass for alle ungdommer som er kvalifisert etter vg2, i samarbeid med fylkeskommunene og arbeidslivet gjennom blant annet å

- styrke oppfølgingen av ungdom i overgangen fra skole til læretid
- stille strengere krav til bruk av lærlinger ved offentlige innkjøp og anbud
- styrke rammevilkårene for lærebedrifter, irednet å styrke tilskudd og ordninger for lærlinger med behov for særskilt oppfølging

Om opplæringskontoret OK stat

OK stat er et statlig tverrfaglig opplæringskontor med ansvar for det statlige tariffområdet. Det statlige tariffområdet dekker departementer og underliggende virksomheter som direktorater, tilsyn og råd. OK stat har kontor i Oslo og Harstad, og har i dag lærlinger over nesten hele landet.

OK stat har som formål å støtte statlige virksomheter i å rekruttere og følge opp lærlinger. OK stat tar ansvaret for alt det administrative rundt det å ha en lærling for sine medlemmer. OK stat har ni lærefag, det vil si at de kan tilby lærlinger innen IT-drift, IT-utviklerfaget, dataelektronikerfaget, sikkerhet, service- og administrasjon, byggdrifter, innholdsproduksjonsfaget, mediedesignfaget og medieteknikkfaget.

OK stat tilbyr også tjenester til lærlinger i statlige virksomheter, herunder opplæring og støtte gjennom hele læretiden.

Lenker

OK stat: <https://okstat.dfo.no/>

Læringsidene på arbeidsgiverportalen:

<https://arbeidsgiver.difi.no/personalledelse/personaloppfolging/larlinger>

Det finnes andre opplæringskontor i tillegg til OK stat.

OK Stat tilbyr flere tjenester til lærebedrifter og lærlinger

- Råd og veiledning til utlysning og rekruttering av lærlinger
- Administrative oppgaver som tegning av lærekontrakt, oppmelding til fagprøve, kvalitetssikring og all kontakt med fylkeskommunen
- Markedsføring og promotering av egne medlemmer som attraktive statlige lærebedrifter ved skolebesøk og deltakelse på utdanningsmesser
- Oppfølging av egne medlemmer
- Nettverksmøter for faglige ledere og instruktører
- Lærlingtreff med sosialt og faglig program
- Opplæring i dokumentasjonsverktøyet OLKWEB for egne medlemmer
- Gjennomføring av testfagprøver for 2.års-lærlinger
- Sosiale avslutninger for lærlingene

Mål for handlingsplan

Hovedmål

Øke antall lærlinger i departementsområdet

I dag er det totalt 9 lærlinger fordelt på 14 underliggende virksomheter i departementsområdet og departementet. Flere av lærlingene er innenfor mindre fagområder.

Det er potensiale for å øke antall lærlinger i departementsområdet. Flere virksomheter kan ta inn lærlinger og det er nye nasjonale fagområder som kan være aktuelle for å ta inn lærlinger i.

Inntak av lærlinger krever god kjennskap til selve lærlingordningen og hvordan en lærling kan bidra i virksomheten. Det er ulik kjennskap til lærlingordningen i departementsområdet, både hvordan man går frem for å få lærling og hvordan ordningen fungerer i praksis.

Delmål

1. Øke antall virksomheter som har lærling

Alle virksomheter i departementsområdet burde ha minst en lærling. For mindre virksomheter er det mulig å samarbeide om en lærlinger, og større virksomheter bør tilstrebe å ha flere lærlinger.

2. Øke antall lærlinger i de største fagområdene

I departementsområdet er det lærlinger i flere mindre fagområder og relativt få i de største fagområdene. Det ligger et potensiale i å øke antall lærlinger innenfor de største fagområdene.

3. Øke den generelle kunnskapen om lærlingeordningen i departementsområdet

Bedre kunnskap om lærlingordningen gir virksomheter et bedre beslutningsgrunnlag til å ta inn lærlinger og øker kunnskapen for å benytte kapasiteten og kompetansen til lærlingene på en bedre måte.

Tiltak

Oversikt over tiltak

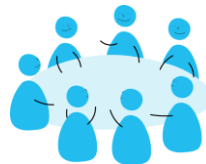
Tiltak # 1

Kartlegging av ambisjoner
og mål

Tiltak # 2

Departementet som pådriver

Tiltak # 3

Nettverk i departementsområde

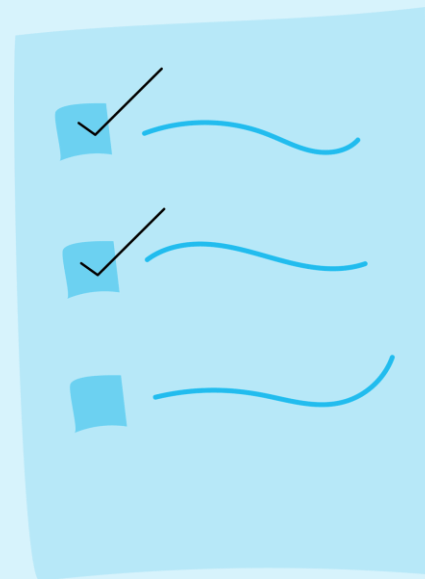
Tiltak #1 – Kartlegging av ambisjoner og mål

Beskrivelse

For å oppfylle de nye fellesføringene og øke totalantallet lærlinger i departementsområdet, vil Kultur- og likestillingsdepartementet arbeide aktivt for at departementet og underliggende virksomheter tydeliggjør sine mål og ambisjoner for lærlingordningen.

Formål

Tydeligere målsettinger, økt ambisjonsnivå, økt kunnskap og bevisstgjøring om lærlingordningen

Tiltak #1 – Kartlegging av ambisjoner og mål

Nærmere beskrivelse av gjennomføring av tiltaket

Kultur- og likestillingsdepartementet skal følge opp de nye fellesføringene både internt og eksternt. Departementet vil kartlegge mulighetene for å øke antallet lærlinger i det samme eller andre lærefag i årene som kommer.

Departementet skal også bistå underliggende virksomheter i vurdering av å øke antallet lærlinger. Gjennom dedikerte møter vil departementene hjelpe virksomhetene med å kartlegge deres ambisjoner og mål for lærlingordningen, samt identifisere behov for støtte og tilrettelegging for å oppfylle målene.

Oppfølging

1. Departementet selv skal ha minst én lærling til enhver tid.
2. Departementet skal gjennomføre møter med alle underliggende virksomheter i løpet av første halvår 2022.
3. Departementene skal bistå virksomhetene med målsetting for antall lærlinger i egen virksomhet.

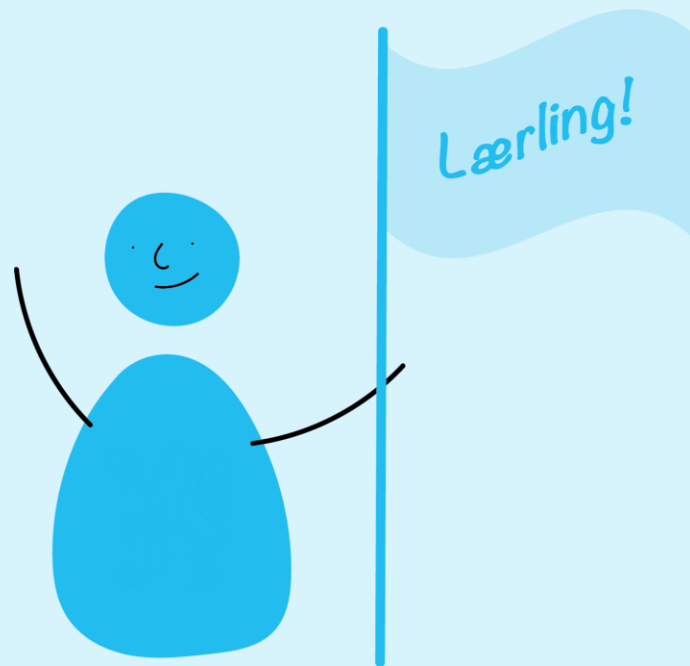
Tiltak #2 – Departementet som pådriver

Beskrivelse

Kultur- og likestillingsdepartementet skal være en aktiv pådriver for lærlingordningen innenfor sitt departementsområde. Departementet skal være en god rollemodell, ha fokus på lærlingordningen i departementsområdet, bidra til kommunikasjon på tvers av underliggende virksomheter og bistå virksomhetene med støtte og veiledning for å oppfylle sine målene.

Formål

Få flere underliggende virksomheter til å ta inn lærlinger, økt kunnskap og bevisstgjøring om lærlingordningen

Tiltak #2 – Departementet som pådriver

Nærmere beskrivelse av gjennomføringen av tiltaket

Kultur- og likestillingsdepartementet skal være en aktiv pådriver for lærlingordningen gjennom flere kanaler. Departementet skal bidra til at lærlingordningen er på agendaen ved blant annet å følge opp underliggende virksomheter gjennom etatsstyring, felles møteplasser og samarbeidsarenaer. De skal også være en god rollemodell og være i føringen med egne lærlinger.

Departementet skal bidra til å spre informasjon og øke kunnskap om lærlingordningen i departementsområdet. Dette innebærer blant annet å videreformidle erfaringer fra pilotprosjektet samt informasjon og støttetjenester fra OK stat som er en sentral støttespiller til lærebedrifter som opplæringskontor.

Underliggende virksomheter må selv være en aktiv pådriver for lærlingordningen i sin virksomhet. Virksomheten må ha dedikerte ressurser som har tilstrekkelig tid til å ivareta og følge opp lærlingene. Virksomhetene skal også ha dialog med departementet og andre virksomheter for å dele informasjon og erfaringer.

Oppfølging

1.

Departementet skal informere og øke kunnskapen om lærlingordningen i departementsområdet.

2.

Departementet skal følge opp underliggende virksomheter gjennom flere kanaler.

3.

Departementet skal følge opp at underliggende virksomheter selv er pådrivere for lærlingordningen i sine virksomheter.

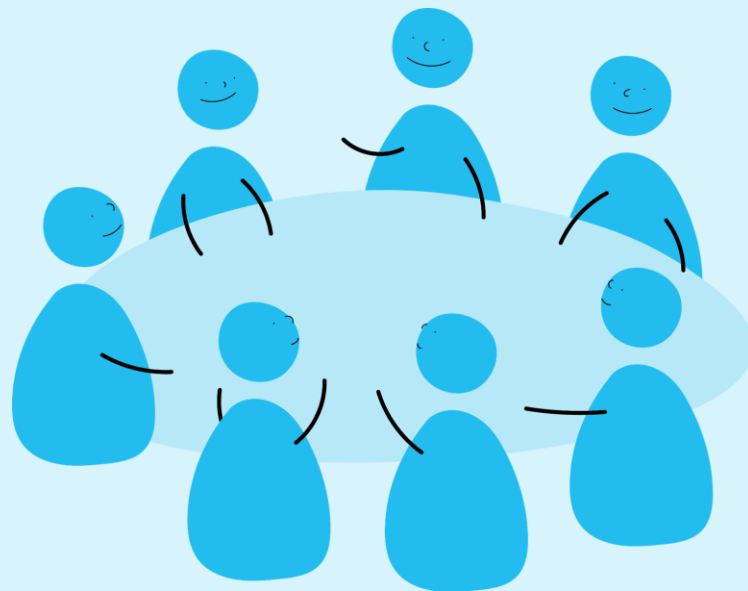
Tiltak #3 – Nettverk i departementsområde

Beskrivelse

Det etableres en felles møteplass for personer involvert i lærlingordningen på tvers av departementet og underliggende virksomheter. Nettverket skal fungere som en møteplass hvor de kan løfte utfordringer og dra lærdom av hverandre.

Formål

Nettverksbygging, erfaringsutveksling, støtte, inspirasjon

Tiltak #3 – Nettverk i departementsområde

Nærmere beskrivelse av gjennomføring av tiltaket

Kultur- og likestillingsdepartementet skal ta initiativ til at det etableres et nettverk for personer involvert i lærlingordningen i departementsområdet. Departementet skal utarbeide rammer for nettverket, herunder utarbeide rutiner for drift av nettverkene og igangsette samlinger m.m.

Underliggende virksomheter må selv sørge for at nettverkene er kjent i egen organisasjon og at ansatte har anledning til å delta. De skal være pådriverer for at faglige ledere, instruktører og andre involverte medarbeidere får mulighet til utveksle erfaringer og støtte når de har behov for det.

Nettverket møtes jevnlig gjennom et kalenderår og det praktiske ansvaret for gjennomføring deles i gruppen.

Oppfølging

1.

Departementet legger til rette for at det etableres et nettverk og informerer om nettverket.

2.

Første nettverkssamling gjennomføres i løpet av 2022.

3.

Departementet skal legge til rette for at det kan etableres møteplasser for lærlingene i sektoren.